

Erdészettudomány és hit

Gondolatok a Szeretet Ünnepén

A karácsony az erdészek számára is a Szeretet, a Megváltó születésének ünnepe. Volt idő, amikor az ünnepek előtt a karácsonyfa-termelés és -értékesítés jelentette az erdészek jó részének a legnagyobb feladatát. Az erdészetek irodáiban egymást váltották a jobb, szebb karácsonyfa érdekében jelentkező „hithű illetékesek”. A feladat nagyobb részét ma már a magántulajdonban lévő karácsonyfatelepek gazdái teljesítik. Korábban a sajtó számára időszerű hírt jelentett a karácsonyfa-ellátás gondja. Előfordult, hogy állami beavatkozás útján oldották meg azt, hogy minden család számára jusson karácsonyfa. Ez is a múlt! Szerencsére megmaradt a jó szokás, amely szerint az ajándékokkal körülvett örökzöld fenyő napjainkban is a karácsonyi ünnepek díszé, de nem a lényege!

Ezen írás keretében lehetővé vált, hogy az Erdészeti Lapok karácsonyi mondanivalóját lelki, szellemi és érzelmi síkra emeljük anélkül, hogy a kedves családi hagyományok szerepét egy jótányit is csökkentenénk. Sőt! Ezeknek a hagyományoknak a tartalmát szeretnénk bővíteni úgy, hogy a szentesten az otthonok hangulatát bensőségesebbé tegyék néhány időszerű gondolattal.

Szeretnénk, ha karácsony táján a mindennapok gondjaiból némileg kiszakadva az erdészeknek is jutna idejük az ünnephez kapcsolódó vallási, erkölcsi és tudományos kérdéseken elgondolkodni.

Az erdőt járva a gondolkodó ember hamar felismeri a természet világával kapcsolatosan a valós és a látszat-ellentmondásokat a tudomány hasznát és veszedelmét illetően. Az erdész rájön arra, még ha nem is hangoztatja, hogy nem az erdészettudomány, az erdészeti kutatás eredményei, hanem azok gyakorlati alkalmazásának esetenkénti erkölcsi megalapozatlansága, az etikai korlátok figyelmen kívül hagyása jelenti elsősorban az ember vagy az egész élővilág számára a veszedelmet. Az íratlan törvények megszegését sok esetben nem követi vagy követheti megtorlás, az erdő életébe való, az erdészeti szaktudománnyal ellentétes beavatkozások káros voltát legtöbbször bizonyítani sem lehet. Ritkán beszélünk arról, hogy az erdészeti etika, az erdész szakmai erkölcsi magatartása is visszatükröződik a reábilizált faállományokban.

A tudomány a szakembernek is csak az egyik „vezetője”, amelynek az áldásait akkor élvezheti, ha a másik vezető erővel: a hittel, az erkölcsi törvényekkel harmóniában és nem ellenfélként fejt ki áldásos hatásait. Itt kell utalnunk arra is, hogy miként az erdészettudomány, úgy a hittudomány, az erkölcstan is az egyetemes tudomány szerves és elismert része, a Magyar Tudományos Akadémián külön tudományos bizottság működik ezen a címen.

Kiemelkedő szerepe van az erdészeten is annak, hogy mit tartunk meghatározónak a társadalmi cselekvés és magatartás, a különböző erdészeti célok és törekvések szempontjából. A tudomány és sokak számára a vallás is meghatározó jelentőségű tényezők közé tartozik a mi szakmánkban is. Ezért a karácsonyi ünnepkörhöz kapcsolódva szeretnék róluk néhány ismert gondolatot a tudományos kutató felfogása szerint is kifejteni. Ezeket a gondolatokat az erdő élővilágába illeszkedő erdész számára a pályán töltött sok évtized folyamán legtöbbször az erdő is sugallja. Vörösmarty megfogalmazása szerint: „... a természet könyvét lapozni ne szűnjél, benne az Isten képmása leírva vagyon” – már pedig a legtöbb erdész, az erdész kutató egy életen át ezt a könyvet lapozza. Ez a „lapozás” hozzásegíti az embert ahhoz, hogy a karácsonyi ünnepkör hangulatában a következőkben leírtakon tovább gondolkodjon a vallás, a szakmai erkölcsi magatartás és a tudomány szerepéről.

A vallás az emberi élet hosszú távú értelmét, az örök boldogságot a Teremtőben való hit által hivatott az ember szeme elé tárni. Azt látja és abban él, ami a hívő ember szerint földi pályafutásán túl vár az emberre. Cselekedeteinek irányítója, megbízható vezető. A tételes vallást meg kell ismerni, mert az ösztönös vallásosság nem lehet az ember vezetője. De nem elég a vallás valamennyi tételének, még a magasabb szintű vallástudománynak az ismerete sem. A vallási tételek értelmi és érzelmi vonatkozásban egyaránt át kell hassák az ember lelkületét. Az értelmi és az érzelmi kapcsolatok kifejezője a Hit. II. János Pál pápa arra figyelmeztetett, hogy a keresztény hit látszólag ellentmondásos (paradox) magatartáson alapszik. Például: aki az életét meg

akarja nyerni, el kell, hogy „veszítse” azt mások érdekében. A különböző felfogásokból fakadó HIT végigkíséri az ember életét. Jelentős dolog az erdészeten is a szakember szakmai „hitvallása”. Napjainkban számos olyan újszerű, ún. „szakmai” irányelvvel, megállapítással találkozunk, amelynek hitelt adni sokszor kétséges dolog lehet az erdő számára. Meg kell nézni azt is, kinek hiszek, hogy elmondhassam: „sio cuiu credidi”, tudom kinek hittem!

A vallásos hit azonban nem azonos a tudással, a szakismeretekkel vagy akár a hittudománnyal, hanem az Isten ajándéka, kegyelme. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a vallásos hit ellenkezik a racionális gondolkodással. A hitet a tudással nem lehet kikényszeríteni, de meg lehet alapozni. Mindez nem mond ellent annak, hogy a vallási tételeket, a hitbeli igazságokat és a vallási parancsokat először meg kell ismerni ahhoz, hogy a hívő ember be is tartsa őket és ezek szerint éljen. Nincs ez másként az erdészeti szaktudomány területén sem.

Súlyos hiba lenne viszont, ha úgy gondolná valaki, hogy a természeti jelenségekből, a világmindenség méreteiből és rendjéből, az erdei ökoszisztémákon belüli csodálatos törvényszerűségekből nem lehet a teremtő Istenre következtetni. Az ember választott hivatása, küldetésének teljesítése során lépten-nyomon találkozik a teremtett világ, az isteni mű érzékelése útján is a nagy Alkotóval. Erdőmérnökként immár több mint egy fél évszázada dolgozom e pályán. Megadott számomra az, hogy az erdő benyomult élővilágát kutassam, amely tovább erősítette bennem az istenhitet. „Isten létét bizonyítják az erdei, a természeti jelenségek, a világmindenség és az emberi lét csodái is”. Elegendő például az, ha a fotoszintézis csodájára vagy az apró erdei magból kikelt terebélyes fára gondolunk. Ez a lényegét tekintve nem minden esetben tudományos módszerekkel, a matematikai statisztika vagy a számítástechnika alkalmazásával történt bizonyítás. Az Isten léte nem tudományos kísérlet tárgya, ugyanakkor az erdészeti kísérletek, az erdő csodálatos élővilága is elvezetheti hozzá az embert.

Az erdészettudomány is az értelem útján hat, nem szorul feltétlenül érzelmi támogatásra, bár az erdő szeretete sokszor átszeli az embert a tudománnyal kapcsolo-

latos gondok megoldásában. A tudomány alapja a tapasztalat, a megismerés. A tudományos felismerések legtöbbször a kutatómunka eredményei, amint ezt a 110 éves hazai erdészeti kutatás is bizonyítja. Soha nem állíthatjuk azt, hogy mindent tudunk az erdő életéről, vagy ami a világban megismerhető. A tudományt nem tekinthetjük befejezettnek, a természet kincstára az ember számára kimeríthetetlen. Minél hosszabb ideig kutatjuk az erdőt, annál jobban érzékeljük azt, hogy még mennyi kérdésre kellene választ adnunk.

Több könyvet megtöltene, ha azt akarnánk leírni, hogy mit nyújtott és nyújt a tudomány az emberiségnek. Itt csupán azt emelem ki, hogy a tudomány módszereivel, az ismeretszerzés formájával tanítja az embereket, viszi előre a társadalmat. A tudományos eredmények gyakorlati alkalmazása szebbé, jobbá teszi és átalakítja az életünket is. Gondoljunk például az elektronikus postára, a mikrohullámú eszközökre, a TV-re, a mobiltelefonra vagy az erdészeti termőhelykutatás, a növény-nemesítési, erdőnevelési és faterméstani, gépesítési (stb.) kutatások eredményeire, pedig ezek csak egy kis részletét képezik kutatási eredményeknek. A mai társadalom, az erdészettársadalom is naponta él a tudománynak köszönhető vívmányokkal, miközben hódítanak a tudományellenes, áltudományos nézetek, áramlatok. Sajnos az erdészetben is gyakoriak a tudományosan nem bizonyított, megalapozott nézetek, amelyek késői felismerése akár évszázados károkhöz vezethet.

Általában elmondható, hogy az egyetemes tudományt sem kíséri mindenkor és mindenütt egyetértés (szimpátia?). ennek egyik oka talán (?) a tudományban való csalódottság, a tudomány által létrehozott pusztító eszközök, valamint a tudomány egyre elvontabbá válása. Nem felejtkezhetünk meg tehát a tudományos eredményekből fakadó veszélyekről sem. Az új tudományos felismerésekkel együtt nő az ember erkölcsi felelőssége. Elegendő, ha a kutatásokkal nem igazolt erdészeti vonatkozású hipotézisekre, vagy éppen az atomkutatás vagy a klónozás eredményeire utalok

A tudomány története során nem állíthatja soha azt, hogy kockázati tényezők nélkül dolgozik. Különösen érvényes ez az erdészetre. A 21. század tudás alapú társadalmában, a tudományos ismeretek gyors bővülésével együtt erkölcsileg is forduloponthoz érkezett az emberiség, amint erre többször utaltam. A tudományos kutatás

újabb eredményeinek veszélyt jelentő oldalát jogi úton, a parlamenteknek kell szigorúan szabályozni anélkül, hogy a kutatás szabadságát korlátoznák. Hangsúlyozni kell, hogy nem szükséges megvalósítani mindazt, amit a tudomány elért, de nem helyes az újabb tudományos eredményekkel szembeni bizalmatlanság sem. A „sportszerűen űzött hitetlenség” sem vezet jóra.

A tudomány célja tágabb értelemben véve hasonló a valláshoz: az ember boldogságok elérésére képes és a vallás az örök boldogság elérését tűzi ki célul, addig a tudomány áthidalja a jelen és a siron túli életet, mert a földi életet akarja a lehető legboldogabbá tenni. A hit és a tudomány azonban nem ellentétes egymással, mert mindkettő más dimenzióban mozog és mások a funkcióik. A tudománynak nem az a feladata, hogy az élet értelmére, az erkölcsi kérdésekre adjon választ. A vallás viszont elsősorban nem a biológia vagy más természettudomány igazságaival foglalkozik. A tudománynak nem kell a vallásos hitet bizonyítania, de cáfolni sem tudja azt. A tudomány jellemzője, hogy nem ismer véges, abszolút igazságokat, folyamatosan cáfolhatja önmagát is. Egyes vallási tételeket tekintve a tudomány esetleg addig mehet el, hogy a jelenlegi álláspontja szerint fejt ki véleményét. Ezzel viszont nem megy sokra, mert a vallás nem a természeti jelenségeken a tudományos kutatás eredményein alapul. Mégis felmerül a vallásos hit és a tudomány közötti ellentét kérdése. Ennek az okát a torz vallásosságban és a torz tudományban vagy áltudományoskodásban kereshetjük.

II. János Pál a Magyar Tudományos Akadémián tartott beszédében mondotta: „Az egyház... elismeri és követeli a tudományos kutatás és művészi alkotás szabadságát és autonómiáját. A kultúrának szüksége van az igazi szabadságra, még a vallásos hittel szemben is. Ezért amikor az ész és a hit látszólag szembekerül egymással, akkor minden bizonnyal vagy a kulturális tevékenység vagy a hitből táplálkozó reflexió túllépte a saját illetékeségi körét, nem vette figyelembe saját módszere követelményeit.”

A kérdéskör lényege még jobban kiűnik, ha vizsgáljuk, mit tanít a vallás és mit a tudomány. A vallás azt állítja, hogy van Isten, aki mindenható és mindentudó, akinek a szeretete, jósága és hatalma végtelen. Bölcsességét hirdeti a világmindenség és a benne megnyilvánuló törvényszerűségek sorozata. A tudomány szerint van valami, ami mindennél hatalmasabb

és ez hozta létre az emberrel együtt az egész világot. Azt is tanítja, hogy e nagy hatalom törvényei szerint kell élnünk, a természeti törvények szerint kell erdőgazdálkodnunk, mert súlyos következményekkel jár, ha e törvények ellen vétünk. A kettő között csak az a különbség, hogy az említett nagy hatalmat a vallás Teremtőnek, a tudomány természetnek nevezi. Így érkezünk el az erdészeti vonatkozású természetvédelemhez is.

A harmadik évezred küszöbén megállapítható, hogy a vallás és a tudomány tágabb értelmezés szerint egyet akar, mégis néha küzd egymással. A tudomány, ezen belül az erdészettudomány mérföldes lépésekkel halad előre. Ennek nyomán néha úgy látszik, hogy az újabb ismeretekkel arányosan távolodik el az ember az Istentől. Ez a távolodás várhatóan közeledéssé válik, főleg akkor, ha például az ember az erdő világát kutatja, ha az erdővel együtt élve mélyül el az élővilág csodáiban. A szakemberek, a tudós, a tudás társadalmi a bővülő ismeretekkel együtt döbben rá arra, hogy soha nem lehet mindent tudó és mindenható, hogy a világmindenség tudományos kincstárának a megalkotója és igazi birtokosa a Teremtő. A hívő ember bízik abban, hogy eljön az idő, amikor a vallást a tudomány fényezői teljes ragyogásában tárják az emberiség elé, a tudományt pedig áthatja a vallás ereje, bölcsessége és minden emberi jót magában foglaló nagysága. A hit, a remény és a szeretet adja meg hozzá a szükséges erőt. Így vagyunk ezzel mi erdészek is!

A magyar tudomány, az erdészettudomány eredményei nemzetközileg elismertek. A világ- viszonylatban tapasztalható verseny e téren is éleződik. Csak a társadalmi, gazdasági támogatás birtokában képes a hazai tudós társaság az egész nemzet javát szolgáló újabb eredmények elérésére. A tudomány áldásai gyarapítják a társadalmi jólétet, amely az előbbieken kifejtettek szerint az Isten áldásával válik tartamossá. Úgy tűnik talán, hogy mindezek távol esnek az erdészekről, az erdészek karácsonyától (?), azoktól, akik Petőfivel együtt elmondhatják: „Fáktól vagyok körülvéve,... mint áldó keze az Atyának, úgy hajolnak rám az ágak, Istenem de boldog vagyok”. Boldog lehet a karácsonyunk, mert a betlehemi jászol fénnyel örömet áraszt érdeinkre és mindazokra is, akik az erdővel foglalkoznak, hisz az erdő fáiban is fellelhető a Teremtő képe, csak meg kell látnunk, éreznünk, csak szüntelenül forgatnunk kell a természet könyvének csodás lapjait!

dr. Solymos Rezső
akadémikus